

NOTĂ PRELIMINARĂ

Cu acest volum se sfârșește publicarea materialului dialectal adunat cu Chestionarul NALR (vezi FD, V. 1958, p. 157–271) pentru *Noul atlas lingvistic român pe regiuni – Banat* (de la vol. III: *Atlasul lingvistic român pe regiuni – Banat*). În cele cinci volume apărute până acum (între 1980 și 2011), în primele patru (al patrulea, dedicat în întregime verbului) au fost incluse datele lingvistice pentru 768 de întrebări din Chestionarul general al NALR (762 de hărți analitice), iar cele 543 de întrebări din Chestionarele speciale au fost incluse în cel de-al cincilea (155 în 149 de hărți analitice, iar 388 ca material lingvistic necartografiat – MN). De asemenea, în aceste cinci volume s-au publicat 913 hărți sintetice/interpretative (796 din Chestionarul general și 117 din cele speciale), așezate, cele mai multe, pe aceeași pagină cu harta analitică (harta mare) sau la sfârșitul fiecărui volum. Restul de 1186 de întrebări (1184 din Chestionarul general și două din Chestionarele speciale, publicate incomplet în volumul V) au fost redactate ca MN și formează conținutul acestui volum, al șaselea și ultimul, din NALR/ALRR Banat, lucrare încheiată, așadar, la 52 de ani de la primele anchete pe teren (începutul lunii decembrie 1969) și la 41 de la apariția primului volum.

Sinuozițiile vremurilor, atât înainte, cât și după decembrie 1989, au lăsat urme și în istoricul elaborării volumelor al II-lea – al V-lea (formate și titluri oscilante, apariții nesigure, mai mult sau mai puțin fortuite – din perspectiva autorilor – și la chermul deciziei politice ș.a.m.d.) și, acum, a celui de-al VI-lea din NALR/ALRR–Banat. Până la forma în care se imprimă acum datele lingvistice rămase ca MN, au mai existat câteva redactări parțiale, în forme apropiate celei de față (între care cele trimise pentru a fi folosite în volumele I și II din ALRR–Sinteză), dar și una începută după principii mai puțin obișnuite în dialectologia românească (în loc de prezentarea *in extenso* a materialului brut înregistrat în anchete, se alesese gruparea pe fenomene lingvistice dialectale, cu observații și comentarii extinse, inclusiv de factură etimologică și sistemică, sau cu relaționări interne). Toate aceste redactări parțiale, la care au lucrat, ani întregi, Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu și, cu intermitențe, Petru Neiescu, au fost abandonate și cele mai multe dintre articole, în vârtejul schimbărilor din ultimele decenii, nu au mai putut fi recuperate. Cum, de obicei, este mai greu să reiei/să refaci o redactare anterioară, atunci când, pe la începutul deceniului trecut, am hotărât să pregătim o formă destinată publicării, a MN-urilor, am optat pentru o redactare nouă, începută de primii trei amintii mai sus; acestora, cu timpul, din varii motive (dispariția neuitatului nostru coleg Eugen Beltechi, mai întâi, apoi retragerea, la un moment dat, din echipă a colegului Ioan Faiciuc, dar și altele), li s-au adăugat, prin contribuții variate cantitativ, Veronica Ana Vlasin, Cosmina-Maria Berindei, Doina Grecu, Gabriela Violeta Adam și, recent, Lavinia Nasta. Aportul fiecăruia dintre autorii și colaboratorii volumului al VI-lea din NALR–Banat este arătat în amănunt în paginile imediat anterioare, încât nu este nevoie să insistăm.

Cum am amintit, în volumul de față sunt incluse, sub formă de articole MN, datele lingvistice dialectale adunate prin anchete directe pentru 1186 de întrebări (integral sau parțial necartografiate). Toate acestea, redactate în 1184 de articole (1182 din Chestionarul general și 2 din cele speciale), formează *Partea I* a volumului VI. Lor li se adaugă un număr de 489 de hărți lingvistice sintetice și/sau interpretative (20 dintre ele redactate câte 2 la un loc), care formează *Partea a II-a* a volumului. La publicare, am optat pentru compactarea în volume separate a acestor două părți ale volumului VI, pentru o mai ușoară consultare în paralel a faptelor dialectale din MN-uri cu harta interpretativă, dar și pentru că, prin publicarea lor la un loc, ar fi rezultat un volum mult mai greu de consultat.

Structura articolelor redactate ca MN este cea clasică, folosită, de exemplu, în NALR–Oltenia sau în volumul al V-lea din NALR–Banat, dar cu o sistematizare mai articulată și mai ales cu folosirea într-o măsură mult mai mare a literalizărilor (sau, uneori, a literarizărilor). Aceasta, deoarece am considerat că datele lingvistice dialectale adunate în acest volum sunt de un interes mai ales lexical și gramatical (morfologic, mai precis). Întreaga structură fonetică, fonologică și morfonologică a subdialectului bănățean (de sud-vest) se găsește bine documentată în hărțile analitice și sintetice publicate în volumele anterioare, ceea ce nu înseamnă că fonetica și fonologia, în acest al șaselea volum, ar fi fost neglijate, dovadă fiind, în *Partea a II-a*, numeroasele hărți mici, interpretative, privind realizarea fonemelor caracteristice graiurilor bănățene, a diferitelor forme verbale sau opozițiile sg./pl. ș.a.

Astfel, în Partea I a volumului VI, având subtitlul *Material lingvistic necartografiat*, după cuvântul-titlu, traducerea franceză și numărul chestiunii, în secțiunea I. se reproduce întrebarea (cea din

Chestionarul NALR, cu câteva excepții, unde textul întrebării a fost modificat într-o oarecare măsură); sub **II.** se dau, în transcriere fonetică sau literalizate/literarizate, datele lingvistice brute, obținute ca răspunsuri la întrebări (ceea ce cuprind, în mod normal, hărțile mari, analitice); sub **III.**, completările informatorilor legate de răspunsul respectiv sau de domeniul căruia îi aparține întrebarea, iar sub **IV.**, explicații, observații și completări ale anchetatorului/redactorului, material dialectal suplimentar legat de cheștiunea respectivă etc.; tot aici se dau trimiteri la alte articole din volum sau la unele hărți publicate în volumele anterioare, trimiteri la hărțile sintetice din *Partea a II-a*, precum și materialul lingvistic dialectal adunat în ancheta complementară efectuată de Eugen Beltechi în localitatea Ocna de Fier, situată în vecinătatea punctului 34 din rețeaua NALR/ALRR–Banat. Transcrierea fonetică este aceeași din volumele anterioare, sunetele intermediare fiind însă redatăe, aici, nu prin suprapunere, ci cu bară oblică (*slash*) între ele: *a/ă, ê/đ, o/ă* ș.a.m.d.

Partea a II-a (având subtitlul *Hărți lingvistice interpretative*) include, cum am anticipat, 489 de hărți mici, sintetice și interpretative (434 din Chestionarul general și 55 din cele speciale). Acest tip de hărți reprezintă, cum se știe, concepția autorilor lor în ce privește atât selecția fenomenului dialectal inclus în hartă, cât și modalitatea de prezentare, de trasare a izoglozelor, de alegere a semnelor etc.; de aceea orice hartă mică poate arăta ușor diferit într-o altă redactare, datele lingvistice rămânând însă aceleași. Hărțile mici sunt sumarizate în ordinea crescătoare a numărului de cheștiune din Partea I, iar într-un indice alfabetic al titlurilor se listează organizate pe domenii: fonetice-fonologice, morfologice și lexicale. În general, hărțile fonetice și fonologice poartă titluri ca: *Accentul în ...*, *Răspândirea rostirilor cu x silabe în ...*, *Sunetul x în ...*, *Răspândirea rostirilor x, y ...* ș.a.; cele morfologice: *Răspândirea formelor de sg./pl. ...*, *Opoziția sg. : pl. ...*, *Răspândirea formelor de...* (= diferite moduri și timpuri verbale, părți de enunț etc.) ș.a., iar cele lexicale: *Termeni pentru ...*, *Principalii termeni pentru ...*, *Răspândirea variantelor lexicale/termenilor ...*, *Exprimarea trăsăturii semantice [+ ...] pentru ...* etc. De obicei, în pofida precizărilor din titluri, cele mai multe hărți mici nu se referă la un singur fenomen lingvistic, ci la cel puțin două: unul de natură lexicală, altul de natură fonetică sau/și morfologică etc. Prin urmare, încadrarea lor într-un anumit domeniu lingvistic este aproape întotdeauna orientativă, titlul indicând faptul lingvistic pe care a vrut autorul să-l scoată în evidență. Numerotarea hărților mici se face și în acest volum cu cifre romane și o continuă pe cea a hărților publicate în primele cinci volume (de aceea prima hartă mică din *Partea a II-a* a acestui volum începe cu numărul CMXIV), iar trimiterea din *Cuprinsul* inserat în *Partea I* se face prin cifra romană II, urmată de cifra arabă indicând pagina (ex: pentru h. CMXV Sunetul *b* în SUBȚIRE, avem trimiterea „p. II 4”, adică la p. 4 a volumului cuprinzând *Partea a II-a*).

Materialul lingvistic dialectal adunat în acest ultim volum al NALR/ALRR–Banat este important pentru cunoașterea și descrierea cât mai detaliată a subdialectului bănățean, prin completarea repetitivă a atestărilor pentru cele mai multe fenomene fonetice și morfologice caracteristice sau excentrice sistemelor proprii (africatizarea dentalelor, fricativizarea oclusivelor palatale, situația oclusivelor labiale, realizarea opozițiilor fonologice și morfonologice, varietatea formelor de plural, atestarea unor rădăcini sau a unor desinențe neașteptate în realizarea unor timpuri și moduri verbale, varietatea și amestecurile paradigmatelor verbale ș.a.), dar este important în primul rând pentru lexicologia și lexicografia românească, aici atestându-se un număr impresionant de cuvinte necunoscute dicționarelor sau glosarelor existente și, mai ales, de variante lexicale și fonetice care pot aduce deslușiri marcante în stabilirea unor etimologii. El este însă de folos și unor discipline extralingvistice, mai ales pentru etnografie sau antropologie în general. De altfel, prin apariția materialului rămas necartografiat din anchetele pentru NALR încheiate acum 50 de ani, în toamna lui 1971, corpusul de date lingvistice pus la dispoziția cercetătorilor devine aproape complet, încât, pe baza acestuia, să se poată realiza o monografie cuprinzătoare a subdialectului dacoromânesc de sud-vest (bănățean) așa cum era el vorbit în a doua jumătate a secolului XX. Mai lipsesc transcrierea și publicarea textelor dialectale înregistrate în anchete, un glosar complet al subdialectului bănățean și, într-un final, integrarea întregului material dialectal în programul informatizat RODA II, de stocare, redactare, căutare și analiză a datelor lingvistice (creat, la Toronto, de regretatul nostru coleg Dorin Urișescu și de colectivul său și aflat în curs de aplicare, la Institutul nostru, pentru întreaga parte de vest a dialectului dacoromân).